

Wesselényi Garay Andor írása az ARCH 11/12 számban:

A falaktól a tömegig

Informatikai kar épülete, Debrecen.

A város

Debrecen – ez az ezer éves hagyományú „cívis” város – Magyarország keleti részén helyezkedik el. Regionális központ, kulturális és történeti hagyományai egyezre emelték a magyarországi politikum és szabad vallásgyakorlás szimbolikus terévé. A városi tájképet máig uralja a református templom kettős tornya; kulturális súlyát pedig pecsétszerűen illusztrálja a városból származó költők és írók sora. A város az elmúlt évtizedekben rendkívül ambiciózus beruházásokkal reagált az új millenniumra, illetve a politikai változásokra. A várost országszerte híressé tévő urbanisztikai boom főbb helyszínei a városszerkezetet átalakító új körút mentén, továbbá az egyetemi kampuszok területén összpontosultak.

Debrecen kortárs építésze – kis túlzással, de tényleg csak kicsivel – az egyetem építésze, amelynek fejlesztése három fázisban valósult meg. Az első szakasz a két világháború közötti időszakra tehető: ekkor alakult ki az a városrendezési keret, amely a későbbi telepítéseket is meghatározta, és születtek meg Korb Flóris tervei szerint azok a más saját korukban is anakronisztikus neobarokk épületek, amelyek a korabeli Magyarország hivatalos stílusát képviselték.

A következő fejlesztési szakasz az 1963-mal kezdődő évtized volt. Az ekkor épült házak mindegyike – jelenleg az emlékeztet vakfoltjára száműzött, de újrafelfedezésére bizton számítható modernista nagymester – Mikolás Tibor nevéhez fűződött. Végül a mai napig is tartó harmadik fázis 1993-ban indult el, amely a közép-európai építészetre is hatást gyakorló posztmodern nyomelemek ellenére rendkívül szervesen kötődik a 60-as évek Alvar Aalto-i modernizmusához.

Ehhez a hagyományhoz, ehhez a történeti és stilisztikai kontextushoz csatlakozott Kovács Péter és Lengyel István, akik 2000 óta építenek folyamatosan az egyetem területén. Kivétel nélkül pályázatokon elnyerve a megbízásokat, az elmúlt évben három épületet fejeztek be; közöttük a Kassai úti campuson található Informatikai kar épületét is.

A hely

„A Kassai úti terület eredetileg császári és királyi huszárlaktanya volt istállókkal, legénységi épületekkel. 1945-től a szovjet hadsereg használta, a rendszerváltáskor került vissza állami kezelésbe.”¹ A felszabaduló üres terület a növekvő egyetem campusaként népesült be új épületekkel. A kilencvenes évek második felétől a kortárs magyar építészet olyan kiválóságai helyezték el itt munkáikat, mint Bán Ferenc, aki metabolista kötődései okán már a hetvenes években is szerepelt a nemzetközi sajtóban. Rendkívül impresszív névsorhoz csatlakozott tehát Lengyel István és Kovács Péter, amikor elnyerték az Informatikai Kar épülettömbjének tervezési munkáit.

A zöld tengerben Corbusiánus „hajóként” elemi erővel horgonyzó hófehér tömbplasztika ritka és különleges szín a kortárs magyar építészet palettáján. Ennek belátásához muszáj egy pillanatra kitérni azokra az azonosságokra és eltérésekre, amelyek az egyes közép-európai országok építészetét jellemezték a rendszerváltás után. Míg Csehország, Szlovákia, de leginkább Szlovénia majdhogynem azonnal csatlakozni látszottak az európai modernizmus hagyományához, addig Magyarországon olyan, a posztmodernből szervesen kinövő regionalista gyakorlat honosodott meg, amely az épület helyhez kötöttségét az anyagban, a burkolatokban találta meg. Ebből az időszakból ered az a 2000-es évek közepéig majdhogynem kizárólagosan meghatározó attitűd, amely elsősorban a téglá, kisebb jelentőséggel pedig a kő és a fa esztétikáját tette az épület legfőbb szervezőelemévé. Míg a környező országok építésze a fehér-falás modernizmusban rejlő lehetőségeket kutatta, addig Magyarországon a részletekben elvesző kézműves-jelleg vált meghatározóvá. Ott persze, ahol volt pénz és lehetőség az anyagokkal való bíbelődésre. Debrecen – hagyományosan anyagihiányos város az Alföld közepén – azonban topográfiai értelemben is kívül esett ezeken a területeken. A szűkösebb építési lehetőségek okán először rendre az anyagok estek a költségek áldozatává. A meghatározónak vélt tégladominancia mellett tehát szükségképp alakult ki egy fehér-falás regionalizmus is, amely eleinte a lemondásból, az anyagihiány elszenvetéséből, majd később a finn, spanyol és portugál építészet tudatosan vállalt és adaptálható tanulságaiból táplálkozott. Ennek a folyamatnak, a vakolt regionalizmus magyarországi autonómiájának egyik csúcsteljesítménye az Informatikai kar épülete.

A ház

„Az Informatikai Kar ... tömege a funkcionális sávok és a köztes területek kimetsződéseiből épül fel... A térszerkezet magját a belső gyalogos tengelyre települő aula alkotja. Keletről tanszéki szárnyak, nyugatról oktatóterem csatlakoznak az aulatérhez, amelyek a végeken virtuális vagy funkcionális gerenda- és híd-elemekkel kapcsolódnak össze. A kimetszések logikájára épülve, a köztes térbe kerültek be az előadók. A nagyelőadó ... a föld alá csúszik, ezáltal a keleti belső udvar levegősebb, ... a nyugati oldalon az egymás fölött elhelyezett előadók szándékoltan befeszülnek a térbe.”ⁱⁱ

Az elvételek gesztusával szerveződik a ház egy nyitott épület ideáját kergetve, amelyet úgy harmonizáltak a tömbszerűség eszméjével, hogy a felszabaduló szárnyvégeket hidakkal, gerendákkal kötötték össze. Érzékeny egyensúly ez a nyitott és zárt forma, a kompakt és szabdalt tömegek között. Lengyelék egy lehetővékony kötélén egyensúlyoznak, amikor felnyitják a házat, miközben a létrejött tereket mégsem engedik helyé válni. Céljuk ugyanis nem az, hogy a ház áradjon a külső felé, hanem épp fordítva: a külső, a fény áradjon a lehető legrafináltabb módon a terekbe. Oktatási épületként ez a ház csak egy megálló a kampuszon az órarendjük szerint vándorló hallgatók számára. Egy ilyen ház használata időszakos: szakaszosan intenzív és introvertált. Alkalmi kötődések, könyvekbe mélyedő, gyakran gondterhelt arcok töltik fel tereit, amelyek nem a hagyományos szocializációról, mint inkább egy élményről, gyakran pedig emlékekről szólnak. Lengyel István és Kovács Péter épületének legfontosabb emléke a fény; a fény válik térképzővé és felület-alakítóvá. Szavaik szerint „a fehér, vagy világos felületek a reflektív fényhatások tartozékai. Ez a szándék érvényesül az előadótermekben és a belső köztes, vagy közlekedő terekben is. A kiselőadó térbeli eltolása nem csupán formai játék - a fény felülről, a belső tér felől is bevilágítja a termeket. A tájolás, sötétítés és árnyékolás elemzése lehetővé tette, hogy az általában sötétebb tereket szerető funkciók és a fény jelenléte által teremtett nyitottság ne zárják ki egymást.”ⁱⁱⁱ

Kihívásuktól sem mentes, mégis rendkívül lelkesítő darab az informatika-tömb: masszív, rogyasztott tömegmozdulata inkább mesél a *pakolásról* semmint a *formálásról*. Kovács Péter és Lengyel István életműve szemléletes ívet fut be a falas formálástól a tömegből szőtt kompozíciókig. Fokozatosan absztrahálódó, a tárgyiasságtól egyre távolodó eljárás ez, amely egyre könnyebben szublimálható metafizikai tartalmak irányába. Felesleges motívumoktól mentes, magára hagyatkozó, az építészetet az építészet eszközeivel firtató épület az informatika tömb, amelyről voltaképp nem is cél megállapítani semmit. Leszámítva azt, hogy van; Heinz Tesarral szólva: az építésze t lassú, nyugodt nyelvén szól.

ⁱ Kovács Péter: „A kimetszések logikája - Debreceni Egyetem, Informatikai Kar”, in *Építészfórum*, <http://epiteszforum.hu/node/20994>. Utolsó letöltés: 2012. május 13.

ⁱⁱ U.o.

ⁱⁱⁱ U.o.